

Vergaderjaar 2024–2025

31 288

Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid

Nr. 1207

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 23 juni 2025

Het vergaren en toepassen van wetenschappelijke kennis is van essentieel belang voor welvaart, technologische vooruitgang en het goed functioneren van onze open en democratische samenleving. De wetenschap kan haar rol alleen goed vervullen als zij vrij is om alles te bevragen, te onderzoeken en die informatie ook breed te delen. Daarom is de academische vrijheid zo belangrijk.¹ Academische vrijheid wordt gegund en beschermd op basis van vertrouwen in de wetenschap. Voor dat vertrouwen is het van belang dat de wetenschap betrouwbaar is. En om betrouwbaar te zijn is het nodig dat de wetenschap op robuuste en integere wijze onderzoek doet en resultaten deelt. Met de academische *vrijheid* gaat dus een *verantwoordelijkheid* voor wetenschappelijke integriteit gepaard. Het is de verantwoordelijkheid van de wetenschappelijke sector, dat wil zeggen van wetenschappers en instellingen, om deze wetenschappelijke integriteit te borgen.

De wetenschap werkt niet geïsoleerd. Zij staat in verbinding met de samenleving, werkt daarmee samen en wordt daar ook door gefinancierd. De verbinding tussen onderzoekers aan hogescholen en universiteiten, het bedrijfsleven, de overheid en maatschappelijke organisaties is belangrijk en zorgt ervoor dat onderzoek en onderwijs blijven aansluiten bij maatschappelijke vraagstukken en uitdagingen. Universiteiten en hogescholen leiden niet alleen op tot de wetenschap; studenten worden ook voorbereid op de arbeidsmarkt en komen na hun afstuderen op verschillende plekken in onze samenleving terecht. Het is voor de innovatiekracht van ons land van meerwaarde dat wetenschap en bedrijfsleven in nauwe verbinding staan met elkaar. Nieuwe wetenschappelijke inzichten kunnen op die manier sneller worden vertaald naar praktijkoplossingen.

¹ Het belang van academische vrijheid heb ik recentelijk ook onderstreept in Kamerstuk 31 288, nr. 1202.

Uiteraard moet bij samenwerkingen tussen wetenschap en samenleving de wetenschappelijke integriteit altijd worden geborgd zodat de betrouwbaarheid van de wetenschap niet in het geding komt. Uw Kamer heeft op verschillende momenten hierover zorgen uitgesproken. Als stelselverantwoordelijke Minister is het mijn taak om ervoor te zorgen dat de wetenschappers en instellingen hun onderzoek integer kunnen uitvoeren. In deze brief zet ik uiteen hoe de wetenschappelijke integriteit in Nederland in ons stelsel wordt geborgd en licht ik toe hoe elke actor hierin diens eigen rol pakt. Verder ga ik in deze brief in op een door mij gedane toezegging en op een tweetal moties.

Instellingen en individuele wetenschappers

De Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit (NGWI) is opgesteld en wordt onderschreven door de wetenschappelijke sector (KNAW, NFU, NWO, TO2-federatie, VH, UNL). De code beschrijft zorgplichten voor instellingen en normen voor individuele wetenschappers voor goede, integere wetenschapsbeoefening. Zij is bindend uit hoofde van zelfregulering en dus bindend voor de instellingen die hem onderschrijven. In de NGWI worden de volgende vijf principes van wetenschappelijke integriteit gedefinieerd: eerlijkheid, zorgvuldigheid, transparantie, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid. De code is recentelijk geëvalueerd en wordt op dit moment herzien door een schrijfcommissie.² Omdat het cruciaal is dat bij de samenwerking tussen wetenschap en samenleving de onafhankelijkheid en transparantie van de wetenschap worden geborgd, heb ik de schrijfcommissie verzocht bij de herziening van de code hier in het bijzonder aandacht aan te besteden.³ De nieuwe gedragscode is naar verwachting begin volgend jaar afgerond.

De borging van de wetenschappelijke integriteit begint bij individuele wetenschappers: zij dienen zich aan de NGWI te houden. De NGWI heeft in dat kader ook een belangrijke didactische en preventieve functie; voorkomen is immers beter dan genezen. Wanneer er toch (vermeende) schendingen van wetenschappelijke integriteit plaatsvinden, biedt de NGWI een toetsingskader waarmee (vermeende) schendingen van wetenschappelijke integriteit kunnen worden beoordeeld en, indien nodig, gesanctioneerd. Elke universiteit beschikt over een Commissie Wetenschappelijke Integriteit (CWI), die klachten over een vermoeden van een schending van de wetenschappelijke integriteit door een medewerker onderzoekt. Indien de klager of beklaagde het niet eens is met de uitspraak van het CWI, kan diegene zich richten tot het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI). Het LOWI beoordeelt of de klachtenprocedure bij de CWI van de instelling zorgvuldig is verlopen, of er normen van wetenschappelijke integriteit zijn geschonden en, zo ja, hoe de normschending vervolgens gekwalificeerd zou moeten worden. Het geeft hierover een onafhankelijk, niet-bindend advies aan de instellingsbesturen. De adviezen van het LOWI zijn geanonimiseerd openbaar te vinden op hun website.⁴

Samenwerkingen

Eerder gaf ik aan dat het goed is als wetenschap in verbinding staat met de samenleving. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van samenwerking van een universiteit met externe partijen, door het aanstellen van hoogleraren die ook werkzaam zijn buiten de universiteit of door de externe finan-

² Ik heb uw Kamer hier over geïnformeerd in Kamerstuk 31 288, nr. 1180.

³ Kamerstuk 31 288, nr. 1180.

⁴ Zie <https://lowi.nl/adviezen/>

ciering van een leerstoel of onderzoek. Ik ga hieronder op deze drie vormen van verbinding met de samenleving in.

Hierboven gaf ik aan dat individuele wetenschappers te allen tijde verantwoordelijk zijn voor de naleving van de NGWI; dat geldt ook wanneer zij externe samenwerkingen aangaan. Voor individuele onderzoekers is in de NGWI als één van de normen opgenomen: «*Wees open en volledig over de rol van externe belanghebbenden, opdrachtgevers, financiers, mogelijke belangenconflicten en relevante nevenwerkzaamheden.*»⁵ Het is de verantwoordelijkheid van de onderzoekers om deze norm na te leven en van de sector om zoals hierboven beschreven op te treden bij (vermeende) schendingen van de NGWI.

Ook de Colleges van Bestuur van de universiteiten zijn ervoor verantwoordelijk om bij externe samenwerking altijd de wetenschappelijke integriteit te blijven borgen. Daar waar institutionele samenwerkingen worden aangegaan, is het de verantwoordelijkheid van de Colleges van Bestuur om deze zorgvuldig af te wegen. Instellingen beschikken over adviescommissies die de Colleges van Bestuur of faculteitsbestuurders hierover adviseren en over kaders voor het aangaan van samenwerkingen met derden.

Nevenwerkzaamheden

De verbinding met de samenleving kan zich naast samenwerkingen ook uiten in de vorm van nevenwerkzaamheden van hoogleraren. Dat een hoogleraar naast diens werk voor de universiteit ook elders (betaalde) werkzaamheden verricht, mag niet leiden tot belangenverstrengeling of andere omstandigheden waardoor de onafhankelijkheid of integriteit onder druk zou komen te staan. Naast de hierboven genoemde norm voor onderzoekers om open en volledig te zijn over relevante nevenwerkzaamheden, geldt voor alle universiteiten de *Sectorale regeling nevenwerkzaamheden Nederlandse universiteiten 2024*. De regeling is gebaseerd op artikel 1.14 van de cao Nederlandse Universiteiten⁶ en geeft aan dat hoogleraren (1) transparant moeten zijn over hun nevenfuncties en (2) al hun betaalde nevenfuncties en daarnaast ook onbetaalde nevenfuncties waarbij mogelijk sprake is van belangenverstrengeling moeten melden bij hun universiteit. Indien zij dat niet doen, treden de universiteiten op in hun rol als werkgever.

Uw Kamer heeft zorgen uitgesproken over het aantal hoogleraren met een nevenfunctie, met name in het vakgebied fiscaliteit.⁷ Ik vind het belangrijk dat wetenschappelijk onderzoek op integere en onafhankelijke wijze wordt uitgevoerd, ongeacht het onderzoeksonderwerp. Dat een hoogleraar praktijkervaring heeft in de vorm van nevenfuncties staat onafhankelijkheid niet per definitie in de weg en draagt juist bij aan de verbinding tussen universiteiten en samenleving. Wel vind ik het onwenselijk als daarbij de schijn van belangenverstrengeling wordt opgeroepen. Het is de verantwoordelijkheid van de wetenschappers zelf en van de universiteiten om (de schijn van) belangenverstrengeling te voorkomen. Het is aan de Colleges van Bestuur om de balans te bewaken tussen de hoeveelheid bijzondere en gewone hoogleraren met en zonder een nevenfunctie. Het is niet aan mij om aan de Colleges concrete percentages voor te schrijven. Dat zou te ver indruisen tegen de institutionele autonomie van de instellingen. Ik vind het belangrijk de institutionele autonomie te respecteren en herhaal hierbij wel de verantwoordelijkheid van de Colleges om

⁵ Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (2018), pagina 18.

⁶ Het maakt als zelfstandige bijlage deel uit van de cao.

⁷ Zie Aanhangsel Handelingen II 2024/25, nr. 2277.

te zorgen voor een gezonde balans en de onafhankelijkheid van wetenschappelijk onderzoek te bewaken.

Om de transparantie van nevenfuncties te vergroten hebben de universiteiten, op verzoek van mijn ambtsvoorganger, een register van de nevenwerkzaamheden van hoogleraren gemaakt.⁸ Dankzij het register kunnen de nevenwerkzaamheden van hoogleraren gemakkelijk online worden opgezocht. Daarnaast is er een online overzicht van bijzondere leerstoelen en de bijbehorende vestigende instantie en gewone leerstoelen die extern gefinancierd worden beschikbaar.⁹ Beide overzichten dragen bij aan de transparantie van de wetenschap die in Nederland wordt bedreven.

Externe financiering

Het staat buiten kijf dat de financieringsbron van onderzoek of een leerstoel geen invloed mag hebben op de integriteit van wetenschappelijk onderzoek. Uw Kamer heeft in het verleden hier zorgen over geuit en mij verzocht om samen met de universiteiten een richtlijn op te stellen voor verantwoorde onderzoeksfinanciering.¹⁰ Tevens heb ik uw Kamer, tijdens het commissiedebat gehouden op 3 oktober 2024, toegezegd nader in te gaan op de mogelijkheden tot het vergroten van de transparantie en onafhankelijkheid van bijzondere leerstoelen. Ik ga hieronder in op de motie en de toezegging.

Van de Colleges van Bestuur verwacht ik dat zij zorgvuldig afwegen wanneer zij onderzoek en leerstoelen extern laten financieren. In het verlengde hiervan verwacht ik van de Colleges dat zij de balans bewaken tussen het aantal leerstoelen dat door de universiteit en extern wordt gefinancierd.¹¹ Zoals hierboven aangegeven, is het niet aan mij om concrete percentages voor te schrijven. In mijn beleidsbrief heb ik aangegeven dat ik verwacht dat instellingen hun verantwoordelijkheid blijven nemen voor wetenschappelijke integriteit en dat ik de komende jaren de ad hoc stimulerende rol van de overheid hierin stapsgewijs afbouw omdat ik ernaar streef de administratieve lasten te verminderen en verantwoordelijkheden te beleggen waar ze primair thuishoren. Daarnaast heeft mijn eigen departement te maken met bezuinigingen waardoor de inzet de komende jaren meer toegespitst zal moeten plaatsvinden. Gegeven het bestaan van de NGWI en andere hierboven genoemde kaders, regelingen en commissies, de verantwoordelijkheid die de onderzoekers en de Colleges van Bestuur hebben en de afbouw van de aanjagende rol van de overheid, zie ik geen toegevoegde waarde om samen met de universiteiten een additionele richtlijn op te stellen. Uiteraard blijf ik met de universiteiten in gesprek over dit onderwerp.

NWO

Wetenschapsfinancier NWO heeft ook een rol in het borgen van de wetenschappelijke integriteit. De NGWI is leidend voor het integriteitsbeleid van NWO. Iedereen die bij NWO een aanvraag indient, moet verklaren bekend te zijn met de NGWI en daaraan te voldoen. Ook na een subsidieverlening dient het onderzoek conform de code te worden

⁸ Dat overzicht is hier te vinden: <https://www.universiteitenvannederland.nl/onderwerpen/personeel/overzicht-registratie-nevenwerkzaamheden-hoogleraren-nederlandse>

⁹ Dat overzicht is hier te vinden: <https://www.universiteitenvannederland.nl/onderwerpen/personeel/overzicht-extern-gefinancierde-leerstoelen>

¹⁰ Kamerstuk 36 410 VIII, nr. 93.

¹¹ Het bewaken van de balans tussen door de universiteit en extern gefinancierde leerstoelen is ook besproken in een overleg dat mijn ambtsvoorganger met de rectoren van de universiteiten heeft gevoerd. Uw Kamer heeft daar een afschrift van ontvangen op 21 december 2023.

uitgevoerd. Nieuwe samenwerkingen die NWO aangaat worden door NWO getoetst aan een afweegkader voor samenwerking met derde partijen, waarin als voorwaarde is opgenomen: «*De samenwerking is in lijn met de Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit. Onafhankelijkheid en onpartijdigheid zijn gewaarborgd bij de opzet en uitvoering van en rapportage over het onderzoek.*»¹²

Bij onderzoekssamenwerkingen die door NWO worden gefinancierd, kan sprake zijn van eisen die NWO stelt aan de cofinanciering. Ik vind cofinancieringseisen een goed idee als het zorgt voor commitment bij externen. Uw Kamer heeft mij verzocht om met een plan te komen om waar mogelijk de niet-noodzakelijke eisen voor cofinanciering in de tweede geldstroom af te bouwen en de Kamer hierover halverwege 2025 te informeren.¹³ Ik ga hieronder in op uw motie.

NWO vereist slechts binnen een klein deel van de programma's cofinanciering, namelijk daar waar het past bij het doel van het programma. Het gaat hierbij om programma's die als doel hebben om kennis en innovaties te laten bijdragen aan het realiseren van economische kansen en maatschappelijke impact. Samenwerking met en investeringen van maatschappelijke organisaties en private partijen zijn daarin essentieel. Het verplicht stellen van cofinanciering draagt in die gevallen bij aan het stimuleren van samenwerking, het waarborgen van commitment en het verkrijgen van voldoende investeringsvolume om de beoogde impact te bereiken. In de beoordeling van voorstellen is aandacht voor de relevantie, betrokkenheid en complementariteit van de gekozen consortiumpartners. De vorm en omvang van de cofinancieringseisen verschillen per programma, afhankelijk van het doel. Zo is het in sommige programma's mogelijk om volledig *in-kind* bij te dragen, in plaats van *in-cash*, zodat volwaardige deelname ook mogelijk is voor partijen met minder financiële draagkracht. Om de wetenschappelijke integriteit en academische vrijheid te borgen, zijn er altijd specifieke voorwaarden van toepassing als er sprake is van een cofinancieringseis, zoals opgetekend in de NWO subsidieregeling en de Regeling cofinanciering. Daarnaast toetst NWO nieuwe samenwerkingen (al dan niet in de vorm van cofinanciering) aan het hierboven genoemde afweegkader voor samenwerking met derde partijen.

NWO beoogt met deze aanpak de maatschappelijke impact van onderzoek te vergroten en ik ondersteun hun aanpak. De eisen voor cofinanciering zijn passend bij de doelen van de desbetreffende programma's. Er is geen noodzaak tot het afbouwen van cofinancieringseisen. Ik acht een plan daarvoor dan ook niet opportuun. Met deze onderbouwing acht ik de motie voldoende uitgevoerd.

Tot slot

Het is de verantwoordelijkheid van individuele wetenschappers en de instellingen om de wetenschappelijke integriteit te borgen. De NGWI, die op dit moment wordt herzien, is het belangrijkste instrument waarmee dat gebeurt. Verder zijn er, zoals in deze brief aangegeven, nog andere instrumenten, kaders en regelingen die bijdragen aan de borging van de

¹² <https://www.nwo.nl/afwegingen-en-voorwaarden-samenwerking-van-nwo-met-derde-partijen>

¹³ Kamerstuk 29 338, nr. 285.

wetenschappelijke integriteit in ons land en pakt elke actor in het veld hierin diens eigen rol. Ik blijf vanuit mijn rol als stelselverantwoordelijke Minister met het veld over dit onderwerp in gesprek.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
E.E.W. Bruins